

Investigating the Capacity and Effective Factors in Entrepreneurship Development of Agriculture in Rural Regions; Barriers and solutions (Case Study: Sirjan County)

Page Number
151–166

S. Amirzadeh Moradabadi^{1*} and S. Ziaee²

1 and 2) Department of Agriculture Economics. University of Zabol. Zabol. Iran.

*Corresponding author: amirzadehsamira@gmail.com

Received date: 2024.02.19

Accepted date: 2024.05.01

Abstract

Entrepreneurship in the agricultural sector is a engine of economic development in this sector that can help diversify employment, income and increase agricultural production, and provide good opportunities to reduce livelihood risk and increase security. Provide sustainable food in rural areas. Given the importance of entrepreneurship in agriculture, this study examines the influential factors in the development of agricultural entrepreneurship in the rural areas of Sirjan county. To test the research hypotheses, the required information has been collected through a questionnaire by a sample of 374 people, using random sampling method. The results of examining the impact of capacity dimensions on the development of entrepreneurship in the agricultural sector from the path analysis model show that the tendency of households towards entrepreneurial activities in the agricultural sector is positive, which is considered a strong point in these rural areas, and the fields Economic and personal factors have the greatest impact on the development of entrepreneurship in the agricultural sector. Therefore, achieving progress in this field requires the presence of villagers and farmers in the process of entrepreneurship development, which is only possible by strengthening the spirit of participation and cooperation in the form of rural production cooperatives and rural service centers. The results of the TOPSIS technique showed that the villages of Sharif Abad, Kohan Shahr Olia, Basfarjan, Fakhr Abad 1, Izzat Abad, Jalal Abad, Firuzeh, Jafar Abad, Hojat Abad and Chahbagh Hasan have the highest entrepreneurial capacity for business in various agricultural sectors. horticulture, livestock, fisheries, conversion industries).

Key words: Entrepreneurship, Agriculture, Rural Regions and Central Sirjan.

بررسی ظرفیت و عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی بخش کشاورزی در مناطق روستایی

شماره صفحات
۱۵۱-۱۶۶

(مطالعه موردی: شهرستان سیرجان)

سمیرا امیرزاده مرادآبادی^{۱*} و سامان ضیایی^۲

۱ و ۲) گروه اقتصاد کشاورزی، دانشگاه زابل، زابل، ایران.

* ایمیل نویسنده مسئول: amirzadehsamira@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۱۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۳۰

چکیده

کارآفرینی در بخش کشاورزی به مثابه‌ی موتور توسعه‌ی اقتصادی در این بخش محسوب می‌شود که می‌تواند به تنوع بخشی اشتغال، درآمد و افزایش میزان تولیدات کشاورزی کمک کند و فرصت‌های مناسبی را برای کاهش ریسک معیشتی و افزایش امنیت غذایی پایدار در مناطق روستایی فراهم کند. با توجه به اهمیت مسئله کارآفرینی در کشاورزی، در این مطالعه به بررسی ظرفیت و عوامل تأثیرگذار بر توسعه کارآفرینی بخش کشاورزی در مناطق روستایی شهرستان سیرجان پرداخته شده است. برای آزمون فرضیه‌های تحقیق، اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسشنامه توسط یک نمونه ۳۷۴ نفری، به روش نمونه‌گیری تصادفی گردآوری شده است. نتایج حاصل از بررسی میزان اثرگذاری ابعاد ظرفیتی بر توسعه کارآفرینی بخش کشاورزی از مدل تحلیل مسیر، نشان می‌دهد گرایش خانوارها به فعالیت‌های کارآفرینی در بخش کشاورزی مثبت است که این نقطه قوتی در این مناطق روستایی قلمداد می‌شود و زمینه‌های اقتصادی و فردی بیش‌ترین تأثیر را بر توسعه کارآفرینی بخش کشاورزی دارند. از این‌رو، دستیابی به پیشرفت در این زمینه، مستلزم حضور روستاییان و کشاورزان در روند توسعه کارآفرینی است که این امر صرفاً با تقویت روحیه مشارکت و همکاری در قالب تعاونی‌های تولید روستایی و مراکز خدمات روستایی امکان پذیر است. نتایج حاصل از تکنیک تاپسیس نشان داد روستاهای شریف‌آباد، کهن شهرعلیا، باسفرجان، فخرآباد، عزت‌آباد، جلال‌آباد، فیروزه، جعفرآباد، حجت‌آباد و چاه باغ حسن بیش‌ترین ظرفیت کارآفرینی را برای کسب و کار در بخش‌های مختلف کشاورزی (زراعی، باغی، دامی، شیلات، صنایع تبدیلی) را دارند.

واژه‌های کلیدی: کارآفرینی، کشاورزی، مناطق روستایی و بخش مرکزی سیرجان.

مقدمه

توسعه کارآفرینی در نقاط روستایی یکی از ابزارهای مهم برای برنامه‌ریزی و رسیدن به توسعه روستایی است که در رشد و توسعه اقتصادی روستاها نقش بسزایی دارد. در واقع کارآفرینی با خلق فرصت‌های جدید اشتغال، می‌تواند نقش مؤثری در افزایش بهره‌وری تولیدات روستایی، افزایش درآمد، کاهش فقر و بهبود وضع اقتصادی و معیشتی روستاها داشته باشد (Seydai & Sadeghi, 2014). کارآفرینی در محیط روستایی دارای گستردگی زیادی است و به دلیل تسلط بخش کشاورزی در اغلب مناطق روستایی، تأکید عمده بر کارآفرینی کشاورزی است (Safari et al., 2016). از این رو توجه به مسأله کارآفرینی در کشاورزی ضرورت پیدا می‌کند. کارآفرینی در کشاورزی^۱ به فرایندی گفته می‌شود که با استفاده از خلاقیت، چیز جدیدی همراه با ارزش با استفاده از منابع و مدیریت زمان و به‌کارگیری ریسک در زمینه کشاورزی ایجاد کند (Miraka, 2000). در واقع کارآفرینی در کشاورزی به معنای به‌کارگیری خلاقیت و نوآوری در فعالیت‌های مربوط به کشاورزی است و داشتن نوآوری و خلاقیت برای کارآفرینی کافی نیست بلکه نیازمند توانمندی‌ها و کارکردهای مدیریتی در امور کشاورزی است (Mamouri & Hamedi, 2007). امروزه در کشورهای در حال توسعه، شکاف میان مناطق روستایی و شهری و تسلط بخش صنعت بر کشاورزی به دلیل گرایش‌ها و سیاست‌های توسعه به سمت صنعت باعث شده است کارآفرینی در بخش کشاورزی کم‌تر رشد داشته باشد. عدم توانمندی لازم کشاورزان در به‌کارگیری از منابع تولید (آب، زمین، ماشین‌آلات و...)، تغییرات صورت گرفته در بازار و حرکت به سوی کشاورزی تجاری مبتنی بر بازار، بیکاری، مسائل زیست‌محیطی، تنوع زیستی و منابع طبیعی از عواملی هستند که ضرورت کارآفرینی در کشاورزی را بیش از پیش نمایان می‌سازد. در کشاورزی رقابتی و مبتنی بر بازار، کشاورز برای اینکه موفق عمل کند بایستی خلاق، نوآور و فرصت‌شناس باشد؛ در واقع باید کارآفرین باشد. توسعه کارآفرینی به عوامل مختلفی همچون فرهنگی - اجتماعی، فردی، محیطی - زیرساختی و اقتصادی بستگی دارد. عوامل فرهنگی - اجتماعی مؤثر بر کارآفرینی بیانگر فرهنگی که برای افراد کارآفرین، ارزش قائل است و افراد بیش‌تری را به کارآفرینی تشویق می‌کند. در واقع دولت‌ها با تدوین سیاست‌هایی که مشوق رفتار کارآفرینانه است می‌توانند فرهنگ کارآفرینی را تقویت کنند (Farahani & Hajhoseyni, 2013). عوامل فردی مانند اعتماد به نفس، دانش و آگاهی، مهارت و تجربه کاری، آینده‌نگری، خلاقیت و ریسک پذیر بودن بر توسعه کارآفرینی نقش دارند (Fortier, 2006). عوامل اقتصادی همچون کمبود سرمایه، پایین بودن سطح درآمد و پس انداز یکی از چالش‌های توسعه در مناطق روستایی است که تلاش مردم مناطق روستایی برای دستیابی به پایداری اقتصادی می‌تواند با وجود کارآفرینان محلی افزایش یابد (Najafi et al., 2015). عوامل محیطی به صورت زیرساخت‌های محیطی، درجه آسفتگی محیطی و تجربیات محیطی و شخصی افراد جامعه در کارآفرینی نقش دارند (Rezvani & Najarzadeh, 2008). مطالعات مختلفی در زمینه

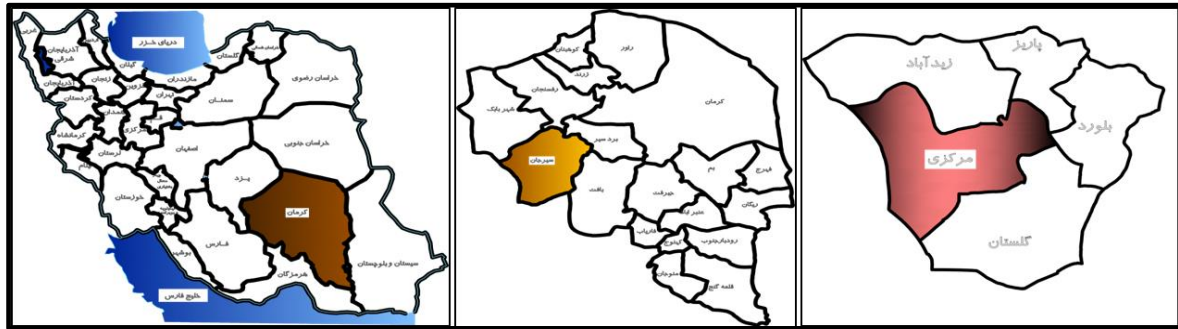
^۱ -Agripreneurship

توسعه کارآفرینی انجام شده است که می‌توان به مطالعات (Jeanette et al., 2010, Russel & Kerry, 2008), اشاره کرد که در مطالعات فوق عوامل مؤثر بر کارآفرینی همچون عوامل اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و زیرساختی اشاره شده است و آن‌ها معتقدند که تمایل و توانایی افراد برای انتخاب فعالیت‌های کارآفرینی اثرگذار است. کارآفرینی و موفقیت در آن، تا حدودی با خود فرد و نهاد رهبری مرتبط است و آشنایی با فرهنگ و یادگیری گروهی از جمله موفقیت‌های برنامه توسعه کارآفرینی بوده است. عوامل زیرساختی و اجتماعی، عواملی محیطی و طبیعی مناسب، نیروی انسانی و تجهیزات کشاورزی و روش‌های جایگزین از عوامل مؤثر بر رشد کارآفرینی در تقویت جوامع روستایی در راستای توسعه پایدار است. کارآفرینی از یک سو، سبب افزایش تولیدات کشاورزی، نوسازی جامعه روستایی، اشتغال‌زایی در بخش کشاورزی و تأمین امکانات اولیه از جمله: غذا، مسکن و ... شده و از سوی دیگر، زمینه را برای سرمایه‌گذاری مؤسسات مالی در جهت ارتقا و بهبود کیفیت زندگی روستاییان، ارائه خدمات مشاوره و برگزاری دوره‌های آموزشی برای راه‌اندازی کسب و کارهای غیرکشاورزی، فراهم کرده است. تحقیق حاضر با هدف شناسایی ابعاد مختلف ظرفیتی تأثیرگذار در توسعه کارآفرینی بخش کشاورزی در بخش مرکزی سیرجان به دنبال پاسخ به سوالات زیر می‌باشد: کدام یک از ظرفیت‌ها و زمینه‌ها (فردی، اقتصادی، اجتماعی، زیرساختی) بیش‌ترین تأثیر را در توسعه کارآفرینی بخش کشاورزی در بخش مرکزی سیرجان دارند؟ آیا رابطه معناداری میان زمینه‌های کارآفرینی و توانمندی روستاییان وجود دارد؟ کدام یک از نقاط روستایی از ظرفیت بالای کارآفرینی در بخش کشاورزی برخوردارند؟ مهم‌ترین موانع و چالش‌ها در توسعه کارآفرینی بخش کشاورزی در بخش مرکزی سیرجان کدامند؟ برای پاسخ به این سوالات، با استفاده از مدل تکنیک تاپسیس و تحلیل مسیر به ترتیب ظرفیت و عوامل تأثیرگذار بر توسعه کارآفرینی بخش کشاورزی مورد بررسی قرار خواهد گرفت. مقاله در ادامه با شکل زیر سازماندهی شده است: در بخش دوم روش تحقیق، بخش سوم بحث و نتایج حاصل از تخمین مدل و بخش چهارم نتیجه پیشنهادهای راهبردی آورده شده است.

معرفی محدوده مورد مطالعه:

شهرستان سیرجان در منطقه غرب استان کرمان با دو پهنه اقلیمی گرم و خشک و نیمه‌خشک و کوهستانی قرار دارد. بخش مرکزی سیرجان دارای ۲۵۳ سکونت‌گاه روستایی بوده که از این بین ۱۳۸ سکونت‌گاه فاقد سکونت؛ ۶۸ سکونت‌گاه بالای ۳ خانوار و ۴۷ سکونت‌گاه نیز زیر ۳ خانوار می‌باشد و جمعیت روستایی معادل ۲۵۳۳۵ نفر است. بررسی ساختار فعالیت‌های کشاورزی نشان می‌دهد بخش مرکزی سیرجان در حوزه تولید محصولات باغی جایگاه بهتری نسبت به محصولات زراعی دارد و سطح زیرکشت میوه‌های دانه خشک نظیر پسته، بادام و گردو از موقعیت ویژه‌ای برخوردار بوده است. در بخش کشاورزی فعالیت‌های کارآفرینی نیز دایر هست از جمله می‌توان به فعالیت‌های دامپروری در روستاهای چاه میل، چاه مرمی، چاه پت، محمدآبادباغ چوبی، چاه دراز، چاه گله، چاه بید، بابا سفرجان و فیروزه اشاره کرد. فعالیت‌های کشاورزی همچون کشت خیارگلخانه

در روستای شریف‌آباد، تولید زعفران در روستای فیروزه، پرورش گیاهان زینتی در روستای خیرآباد صورت گرفته است (منبع: جهاد کشاورزی شهرستان سیرجان و بازدیدهای میدانی). از این رو با توجه به نقش فعالیت‌های کشاورزی در درآمد روستائیان بخش مرکزی سیرجان لازم است تا عوامل تأثیرگذار در توسعه کارآفرینی بخش کشاورزی مورد بررسی قرار گیرد و روستاهایی که از ظرفیت و امکانات لازم جهت فعالیت‌های کارآفرینی در بخش کشاورزی برخوردارند شناسایی شوند و مورد توجه مسئولین منطقه جهت برنامه‌ریزی در این حوزه قرار گیرد.

شکل ۱: موقعیت بخش مرکزی شهرستان سیرجان نسبت به استان کرمان و کشور ایران

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر از نظر هدف از نوع تحقیقات کاربردی است و به لحاظ چگونگی دسترسی به اطلاعات، مقطعی از نوع توصیفی-تحلیلی است. آمار و اطلاعات مورد نیاز برای انجام محاسبات از مطالعات اسنادی و میدانی که عمدتاً از طریق طراحی پرسشنامه گردآوری شده است. در این مطالعه، جامعه آماری تحقیق شامل مناطق روستایی بخش مرکزی شهرستان سیرجان است که دارای ۲ دهستان شریف‌آباد و نجف‌آباد است. جامعه آماری پژوهش تعداد ۱۵۲۹۶ نفر می‌باشد که حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ($d=0.05$ ؛ $p=q=0.5$) و به روش تصادفی نمونه‌ای بالغ بر ۳۷۴ نفر در سن فعالیت (۲۰ تا ۶۵ سال) تعیین شد. برای طراحی پرسش نامه محقق ساخته ابتدا براساس چارچوب نظری ابعاد مختلف ظرفیتی تأثیرگذار در توسعه کارآفرینی در قالب چهار بعد ظرفیت اقتصادی، ظرفیت فردی، ظرفیت زیرساختی و ظرفیت اجتماعی- فرهنگی- نهادی مورد شناسایی قرار گرفته و سپس متناسب با هر بعد مولفه‌هایی طراحی شدند که در قالب طیف لیکرت (۱-خیلی کم ۲- کم ۳-متوسط ۴-زیاد ۵-خیلی زیاد) عملیاتی شد. روایی پرسشنامه مورد تأیید کارشناسان است و پایایی آن از طریق محاسبه آلفای کرونباخ (۰/۹۴۰) محاسبه شد. در جدول ۱ عوامل ظرفیتی تأثیرگذار در توسعه کارآفرینی بخش کشاورزی در مناطق روستایی که مورد بررسی قرار گرفته است آورده شده است.

جدول ۱: عوامل ظرفیتی تأثیرگذار در توسعه کارآفرینی بخش کشاورزی در مناطق روستایی

Table 1: Effective capacity factors in the development of entrepreneurship in the agricultural sector in rural areas

ابعاد	مؤلفه‌ها	منابع
ظرفیت اقتصادی	دسترسی به سرمایه، دسترسی به تسهیلات و منابع، برخورداری از فرصت اقتصادی، نیروی کار فراوان، فروش و بازاریابی تولیدات	صمدآقایی، ۱۳۸۲ افتخاری و همکاران، ۱۳۸۸ Heaton, 2005 Heidari Sareban, 2012
ظرفیت فردی	ریسک پذیری، خلاقیت و نوآوری، اعتماد به نفس، دانش و آگاهی، مهارت و تجربه کاری، آینده نگری، ارتباط با افراد موفق و کارآفرین	افتخاری و سجاسی قیداری، ۱۳۸۹ غنیان و همکاران، ۱۳۹۰ Markman and Baron, 2003 Forter, 2006 Heidari Sareban, 2012
ظرفیت اجتماعی - فرهنگی و نهادی	حمایت‌های نهادی، وجود امنیت فعالیت اقتصادی، مشارکت و شبکه‌های اجتماعی منطقه‌ای (تولیدی و تعاونی)، پیوندهای اجتماعی در روستا، اشتیاق برای انجام کارهای کارآفرینی و بزرگ، استفاده از کلاس‌های ترویجی، دسترسی به فناوری جدید و استفاده از تجربیات، وجود انجمن‌های کارآفرینی در مناطق روستایی	رضوانی و نجارزاده، ۱۳۸۷ افتخاری و سجاسی قیداری، ۱۳۸۹ Lordkipanidze, 2005 Lescevic, 2002 Heidari Sareban, 2012
ظرفیت زیر ساختی	برخورداری روستا از امکانات اساسی (برق، تلفن، آب، سوخت، ...)، سهولت دسترسی، دسترسی به راه ارتباطی و توسعه حمل و نقل، دسترسی به صنعت، وجود منابع آب کافی و خاک، شرایط اقلیمی مناسب، شرایط توپوگرافی منطقه	افتخاری و سجاسی قیداری، ۱۳۸۹ Stathopoulos, 2004 Heidari Sareban, 2012 Maia, 2002

برای بررسی میزان اثرگذاری ابعاد ظرفیتی بر توسعه کارآفرینی در روستاهای مطالعه شده، از مدل تحلیل مسیر استفاده

شده است. جهت تعیین ظرفیت کارآفرینی مناطق روستایی در بخش کشاورزی و رتبه بندی آنها از تکنیک تاپسیس به روش

وزن دهی آنتروپی استفاده شده است که در ادامه مراحل کار روش تاپسیس آورده شده است:

مرحله اول: تشکیل ماتریس تصمیم‌گیری

مرحله دوم: استاندارد کردن داده‌ها

$$X_{nij} = \frac{x_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^n x_{ij}^2}} \quad \text{رابطه ۱:}$$

مرحله سوم: تعیین وزن نسبی مؤلفه‌ها با استفاده از تکنیک آنتروپی شانون

$$k = \frac{1}{\ln M} \quad E_i = -k \sum_{j=1}^m [p_{ij} * \ln p_{ij}] \quad d_j = 1 - E_j \quad W_j = \frac{d_j}{\sum_{j=1}^m d_j} \quad \text{رابطه ۲:}$$

مرحله چهارم: ماتریس نرمال وزن دار (حاصل ضرب ماتریس نرمال ساز در اوزان)

مرحله پنجم: تعیین فاصله i امین گزینه از گزینه ایده آل (بالاترین عملکرد هر مؤلفه) و تعیین فاصله i امین گزینه از گزینه

حداقل (پایین‌ترین عملکرد هر مؤلفه)

مرحله ششم: محاسبه فاصله اقلیدسی هر یک از گزینه‌ها از جواب ایده آل مثبت و منفی مربوط به هر مؤلفه

رابطه ۳:

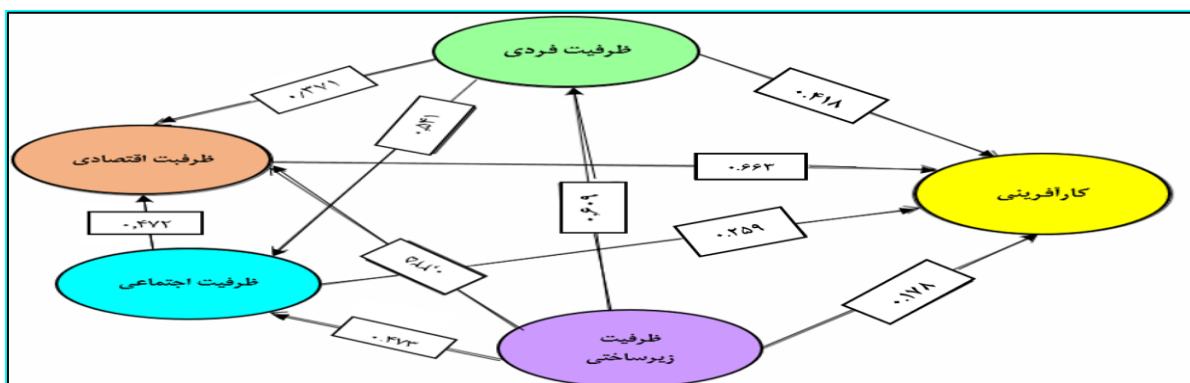
$$CL = \frac{d^-}{d^+ + d^-}$$

مرحله هفتم: رتبه‌بندی نهایی گزینه‌ها

در نهایت داده‌ها پس از جمع آوری، با استفاده از نرم افزار SPSS و Excel مورد تجزیه و تحلیل و استنتاج قرار گرفته‌اند.

نتایج و بحث

برای بررسی میزان اثرگذاری ابعاد ظرفیتی بر توسعه کارآفرینی بخش کشاورزی در روستاهای مطالعه شده، از مدل تحلیل مسیر استفاده شده است. برای این منظور، ابعاد ظرفیتی به‌عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شده و با کارآفرینی به‌عنوان متغیر وابسته سنجیده شده‌اند. بعد از محاسبه جایگزینی هر یک از ابعاد ظرفیتی به‌عنوان متغیر مستقل و کارآفرینی (میزان تمایل گرایش خانوارها به کارآفرینی) به‌عنوان متغیر وابسته و انجام تحلیل واریانس هر یک از آن‌ها، تأثیرات مستقیم هر یک از ابعاد ظرفیتی محاسبه شده است. در ادامه، با ضرب کردن کلیه مسیرها در فاکتور مورد نظر و در نهایت جمع کردن همه آن‌ها با یکدیگر، تأثیرات غیر مستقیم نیز محاسبه گردید. ضریب تبیین مدل در اینجا ۰/۷۶ است. تأثیرات ابعاد ظرفیتی بر توسعه کارآفرینی در جدول ۲ آورده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، زمینه‌های اقتصادی و فردی بیش‌ترین تأثیر را بر توسعه کارآفرینی بخش کشاورزی دارند.

شکل ۲: تأثیرات مستقیم و غیر مستقیم ابعاد ظرفیتی بر توسعه کارآفرینی بخش کشاورزی

جدول ۲: تأثیرات ابعاد ظرفیتی بر توسعه کارآفرینی بخش کشاورزی

Table 2: The effects of capacity dimensions on the development of entrepreneurship in the agricultural sector

ابعاد	تأثیرات مستقیم	تأثیرات غیر مستقیم	تأثیرات کلی
ظرفیت فردی	۰.۴۱۸	۰.۲۱۹	۰.۶۳۷
ظرفیت اقتصادی	۰.۶۶۳	-	۰.۶۶۳
ظرفیت اجتماعی- فرهنگی و نهادی	۰.۲۵۹	۰.۱۸۵	۰.۴۴۴
ظرفیت زیر ساختی	۰.۱۷۸	۰.۳۶۴	۰.۵۴۲
آزمون کای دو پی‌رسون	ارزش	درجه آزادی	سطح معناداری
	۱۱۴.۱۶	۴	۰.۰۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتایج تحلیل آزمون کای دو مشخص می‌کند که گرایش خانوارها به فعالیت‌های کارآفرینی در بخش کشاورزی مثبت است که نقطه قوتی در مناطق روستایی قلمداد می‌شود. دستیابی به پیشرفت در این زمینه، مستلزم حضور روستاییان و کشاورزان در روند توسعه کارآفرینی است و این امر صرفاً با تقویت روحیه مشارکت و همکاری به شکلی مدرن و در قالب تعاونی‌های تولید روستایی و مراکز خدمات روستایی امکان پذیر است. یافته‌ها حاکی از آن است که سرپرستان خانوار اعتقاد زیادی به اشتغال‌زایی و درآمدزا بودن کسب و کارهای کوچک کارآفرینی در بخش کشاورزی دارند؛ و در مقابل، افراد زیادی به خصوص در سنین ۵۰ سال به بالا اظهار کردند که آشنایی چندانی با زمینه‌های ایجاد کسب و کارهای کوچک در محیط روستایی ندارند. مدیریت روستایی (دهیاری و شورای اسلامی) می‌تواند با ایجاد کلاس‌های آموزشی و ترویجی افراد را با این نوع کسب و کارها آشنا کند، این درحالی است که طبق اظهارات افراد، دهیاران روستایی در این زمینه فعالیت اندکی دارند و فقط به کارهای اجرایی و عمرانی می‌پردازند. نتایج جدول ۳ نشان داد در بعد ظرفیت اقتصادی میانگین مؤلفه‌های میزان سرمایه و دسترسی به تسهیلات و منابع مالی در روستاها پایین و کم است. به طوری که مصاحبه‌های محقق با مردم حاکی از آن است برای ایجاد فعالیت‌های کارآفرینی در بخش کشاورزی مشکلاتی همچون نبود و یا کمبود سرمایه‌ی اولیه جهت فعالیت‌های کارآفرینی، دسترسی دشوار به تسهیلات بانکی با توجه به نیاز به وثیقه‌های سنگین و ضامن‌های متعدد و معتبر، بالا بودن نرخ بهره بانکی، در نظر نگرفتن تخفیف‌های مالیاتی ویژه کارآفرینان، وجود واسطه‌های متعدد برای عرضه تولیدات به دلیل نبود یا ضعف بازار متمرکز و... در ایجاد و گسترش فعالیت‌های کارآفرینی نقش دارد و عامل اقتصادی به‌عنوان مهم‌ترین عامل پیش‌برنده‌ی کارآفرینی در بخش کشاورزی محسوب می‌شود.

جدول ۳: بررسی مؤلفه‌های اقتصادی در سطح مناطق روستایی

Table 3: Examination of economic components at the level of rural areas

بعد	مؤلفه‌ها	میانگین	مقدار T	سطح معنی داری	انحراف معیار
	دسترسی به سرمایه	۱.۵۷	۳۷.۲۲	۰.۰۰۰	۰.۴۱
	دسترسی به تسهیلات و منابع	۱.۵۹	۳۱.۷۵	۰.۰۰۰	۰.۳۵
اقتصادی	برخورداری از فرصت اقتصادی	۳.۲۷	۳۷.۶۳	۰/۰۰۰	۰.۳۱
	نیروی کار فراوان	۳.۷۸	۳۱.۵۰	۰.۰۰۰	۰.۴۲
	فروش و بازاریابی تولیدات	۳.۲۸	۴۲.۲۳	۰.۰۰۰	۰.۴۴

مأخذ: یافته‌های تحقیق

میانگین شاخص‌های ریسک‌پذیری، خلاقیت و نوآوری، اعتماد به نفس، دانش و آگاهی، ارتباط با افراد موفق کارآفرین، آینده‌نگری و استفاده از تجربیات مهارت و تجربه کاری بیشتر از حد متوسط است که بیانگر موافقت اکثر پاسخ‌گویان در زمینه تأثیرات مثبت این بعد بر ظرفیت کارآفرینی بخش کشاورزی است. بررسی میانگین مؤلفه‌های اجتماعی- فرهنگی و نهادی در جدول ۵ نشان می‌دهد که میزان تغییرات ایجاد شده در بعد اجتماعی- فرهنگی و نهادی در حد متوسط و بیش‌تر از حد متوسط است و رضایت‌مندی قابل قبولی در این زمینه وجود دارد. لذا بعد اجتماعی- فرهنگی و نهادی تأثیر بسیار بالا و مثبتی در ایجاد

و توسعه ظرفیت‌های کارآفرینی بخش کشاورزی خواهد داشت و در سطح اطمینان بالای ۹۵٪ معناداری می‌باشد. همچنین میانگین شاخص‌های حمایت‌های نهادی، پیوندهای اجتماعی، وجود زمینه‌های مشارکتی اقتصادی، وجود امنیت فعالیت اقتصادی در روستا بیش‌تر از حد متوسط است که بیانگر موافقت اکثر پاسخ‌گویان در زمینه تأثیرات مثبت این بعد بر ظرفیت کارآفرینی بخش کشاورزی است. بنابراین، کارآفرینی به لحاظ اجتماعی، منافع و آثار مثبتی در جامعه روستایی دارد و سود اجتماعی را از طریق دولت عاید جامعه می‌کند که به نوعی نشان‌دهنده توسعه اجتماعی-اقتصادی جامعه است. هر چه مشارکت جامعه روستایی در فعالیت‌های کارآفرینی بیش‌تر باشد، سریع‌تر به توسعه اقتصادی و اجتماعی دست می‌یابد. بررسی میانگین مولفه‌های زیرساختی در جدول ۴ نشان می‌دهد که میزان تغییرات ایجاد شده در بعد زیرساختی بیش‌تر از حد متوسط است و رضایت‌مندی قابل‌قبولی در این زمینه وجود دارد اما در برخی از روستاها کمبود آب و زمین مشکل اصلی در انجام فعالیت‌های کشاورزی است که نیازمند حفر چاه عمیق، بازنگری در اجرای طرح‌های آبی و واگذاری اراضی به فعالیت‌های کشاورزی است. توجه به عوامل محیطی در توسعه کارآفرینی روستایی و کشاورزی به‌منظور کاهش مخاطرات محیطی و استفاده مناسب از منابع اهمیت بالایی دارد. توسعه ظرفیت زیرساختی منطقه یکی دیگر از عوامل پیش‌برنده کارآفرینی در بخش کشاورزی محسوب می‌شود.

جدول ۴: بررسی مؤلفه‌های فردی در سطح مناطق روستایی

Table 4: Examination of individual components at the level of rural areas

بعد	مولفه‌ها	میانگین	مقدار T	سطح معنی داری	انحراف معیار
فردی	ریسک‌پذیری	۴.۳	۳۱.۵۲	۰/۰۰۰	۰.۲۵
	خلاقیت و نوآوری	۴.۱	۲۲.۳۳	۰.۰۰۰	۰.۴۲
	اعتماد به نفس	۳.۹۸	۳۵.۵۵	۰.۰۰۰	۰.۳۶
	دانش و آگاهی	۴.۲۴	۲۳.۳۴	۰/۰۰۰	۰.۳۵
	مهارت و تجربه کاری	۳.۹۸	۲۵.۶۲	۰.۰۰۰	۰.۴۵

جدول ۵: بررسی مؤلفه‌های اجتماعی-فرهنگی و نهادی در سطح مناطق روستایی

Table 5: Examination of socio-cultural and institutional components at the level of rural areas

بعد	مولفه‌ها	میانگین	مقدار T	سطح معنی داری	انحراف معیار
اجتماعی-فرهنگی و نهادی	حمایت‌های نهادی	۳.۲۱	۴۱.۲۳	۰/۰۰۰	۰.۴۶
	وجود امنیت فعالیت اقتصادی	۳.۳۵	۳۳.۳۵	۰.۰۰۰	۰.۲۴
	وجود زمینه‌های مشارکتی اقتصادی در روستا	۳.۷۵	۱۷.۳۳	۰.۰۰۰	۰.۲۶
	استفاده از کلاس‌های ترویجی	۲.۹۹	۲۴.۳۴	۰/۰۰۰	۰.۲۸
	وجود انجمن‌های کارآفرینی در مناطق روستایی	۲.۹۸	۳۱.۲۶	۰.۰۰۰	۰.۳۶
اجتماعی-فرهنگی و نهادی	دسترسی به فناوری جدید	۲.۷۶	۲۶.۳۹	۰.۰۰۰	۰.۳۸
	اشتیاق برای انجام کارهای کارآفرینی و بزرگ	۴.۴۲	۲۵.۸۲	۰/۰۰۰	۰.۳۹
	پیوندهای اجتماعی در روستا	۴.۳۵	۲۶.۱۳	۰.۰۰۰	۰.۲۷

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول ۶: بررسی مؤلفه‌های زیر ساختی در سطح مناطق روستایی

Table 6: Investigation of infrastructure components at the level of rural areas

انحراف معیار	سطح معنی داری	مقدار T	میانگین	مؤلفه‌ها	بعد
۰.۳۲	۰.۰۰۰	۲۶.۳۴	۳.۹۵	برخورداری روستا از امکانات اساسی	زیر ساختی
۰.۲۸	۰/۰۰۰	۳۶.۲۶	۳.۹۹	سهولت دسترسی	
۰.۳۶	۰.۰۰۰	۳۳.۲۳	۳.۸۲	وجود منابع آب کافی و خاک	
۰.۴۲	۰/۰۰۰	۲۹.۵۴	۴.۲۲	شرایط اقلیمی مناسب	
۰.۲۶	۰.۰۰۰	۲۸.۳۷	۳.۴۵	شرایط توپوگرافی منطقه	
۰.۳۴	۰.۰۰۰	۲۹.۹۵	۴.۳	دسترسی به راه ارتباطی....	
۰.۴۵	۰.۰۰۰	۲۸.۶۲	۲.۵۶	دسترسی به صنعت	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

-ارزیابی توان و ظرفیت کارآفرینی در بخش کشاورزی

ظرفیت کارآفرینی بخش کشاورزی روستاهای بخش مرکزی شهرستان سیرجان با استفاده از تکنیک تاپسیس به روش وزن دهی آنتروپی نیز مورد بررسی قرار گرفت. پس از تشکیل ماتریس تصمیم گیر به استاندارد کردن داده‌ها پرداخته شد و سپس وزن نسبی مؤلفه‌ها با استفاده از تکنیک آنتروپی شانون محاسبه گردید که در جدول ۷ آورده شده است. پس از تعیین وزن نسبی مؤلفه‌ها، ماتریس نرمال وزن دار (حاصل ضرب ماتریس نرمال ساز در اوزان) محاسبه گردید و نهایتاً پس از محاسبه فاصله اقلیدسی هر یک از گزینه‌ها از جواب ایده آل مثبت و منفی مربوط به هر مؤلفه، رتبه‌بندی نهایی روستاهای بخش مرکزی شهرستان سیرجان در توان و ظرفیت کارآفرینی بخش کشاورزی در جدول ۸ آورده شده است.

جدول ۷: وزن نسبی مؤلفه‌ها با استفاده از تکنیک آنتروپی شانون

Table 7: The relative weight of the components using the Shannon entropy technique

ردیف	مؤلفه	وزن	ردیف	مؤلفه	وزن
X ₁	دسترسی به سرمایه	۰.۰۳۷۵	X ₁₅	پیوندهای اجتماعی در روستا	۰.۰۰۰۱
X ₂	دسترسی به تسهیلات و منابع	۰.۰۴۰۱	X ₁₆	اشتیاق برای انجام کارهای کارآفرینی	۰.۰۱۹
X ₃	برخورداری از فرصت اقتصادی	۰.۰۵۴۱	X ₁₇	وجود منابع آب کافی و خاک	۰.۰۰۶۲
X ₄	برخورداری از نیروی کار	۰.۰۴۹۷	X ₁₈	شرایط اقلیمی مناسب	۰.۰۰۷
X ₅	فروش و بازاریابی تولیدات	۰.۴۵۵	X ₁₉	شرایط توپوگرافی منطقه	۰.۰۰۶۱
X ₆	ریسک پذیری	۰.۰۳۳۹	X ₂₀	برخورداری روستا از امکانات اساسی	۰.۰۲۰
X ₇	خلاقیت و نوآوری	۰.۰۰۷	X ₂₁	سهولت دسترسی	۰.۰۱۲
X ₈	اعتماد به نفس	۰.۰۰۴	X ₂₂	دسترسی به صنعت	۰.۰۶۴
X ₉	دانش و آگاهی	۰.۰۱۹۸	X ₂₃	دسترسی به راه ارتباطی	۰.۰۱۴
X ₁₀	مهارت و تجربه کاری	۰.۰۲۵۶	X ₂₄	استفاده از کلاس های ترویجی	۰.۰۳۴
X ₁₁	آینده نگری	۰.۰۰۹	X ₂₅	دسترسی به فناوری جدید	۰.۰۲۰
X ₁₂	حمایت‌های نهادی	۰.۰۲۷	X ₂₆	ارتباط با افراد موفق و کارآفرین	۰.۰۸۰
X ₁₃	وجود امنیت فعالیت اقتصادی	۰.۰۰۶	X ₂₇	وجود انجمن‌های کارآفرینی	۰.۳۴
X ₁₄	مشارکت و شبکه های اجتماعی	۰.۰۰۷۶			

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

جدول ۸: رتبه‌بندی ظرفیت کارآفرینی بخش کشاورزی روستاهای بخش مرکزی شهرستان سیرجان

Table 8: Ranking of the entrepreneurial capacity of the agricultural sector in the villages of the central part of Sirjan city

رتبه بندی	میزان تاپسیس	d_i^+	d_i^-	آبادی
۱	۰.۵۱۹	۰.۱۴۳	۰.۱۵۴	شریف اباد
۲	۰.۵۱۶	۰.۱۴۰	۰.۱۴۹	کهن شهرعلیا
۳	۰.۵۱۶	۰.۱۱۴	۰.۱۲۱	باسفرجان
۴	۰.۵۱۳	۰.۱۴۱	۰.۱۴۸	فخرآباد ۱
۵	۰.۵۱۱	۰.۱۴۰	۰.۱۴۶	عزت اباد
۶	۰.۵۱۱	۰.۱۴۱	۰.۱۴۷	جلال اباد
۷	۰.۵۱۱	۰.۱۴۲	۰.۱۴۸	فیروزه
۸	۰.۵۰۹	۰.۱۴۱	۰.۱۴۶	جعفرآباد
۹	۰.۵۰۹	۰.۱۲۲	۰.۱۲۶	حجت اباد
۱۰	۰.۵۰۶	۰.۱۴۲	۰.۱۴۵	چاه باغ حسن
۱۱	۰.۵۰۵	۰.۱۴۲	۰.۱۴۵	ناصریه
۱۲	۰.۵۰۴	۰.۱۴۲	۰.۱۴۴	معدن رز (۱)
۱۳	۰.۵۰۲	۰.۱۴۳	۰.۱۴۴	چاه گله
۱۴	۰.۵۰۱	۰.۱۴۴	۰.۱۴۴	محمودآباد چاه انجیر
۱۵	۰.۴۹۹	۰.۱۴۶	۰.۱۴۵	تلمبه چاه گز
۱۶	۰.۴۹۹	۰.۱۴۰	۰.۱۳۹	محمدآبادباغ چوبی
۱۷	۰.۴۹۸	۰.۱۶۶	۰.۱۱۵	اکبرآباد
۱۸	۰.۴۹۷	۰.۱۴۶	۰.۱۴۴	خیرآبادکفه
۱۹	۰.۴۹۶	۰.۱۱۴	۰.۱۱۲	وحدت اباد
۲۰	۰.۴۹۶	۰.۱۰۴	۰.۱۰۲	چاه مزرع
۲۱	۰.۴۹۵	۰.۱۵۱	۰.۱۴۸	یحیی اباد
۲۲	۰.۴۹۵	۰.۱۴۵	۰.۱۴۲	ایستگاه راه آهن
۲۳	۰.۴۸۲	۰.۱۵۱	۱۴۰.	کهن شهرسغلی
۲۴	۰.۴۷۵	۰.۱۲۵	۰.۱۱۳	معدن گل گهر
۲۵	۰.۴۷۵	۰.۱۱۳	۰.۱۰۲	سلیمانیه
۲۶	۰.۴۷۳	۰.۱۱۴	۰.۱۰۲	دولت ابادکفه
۲۷	۰.۴۶۵	۰.۱۲۱	۰.۱۰۵	تلمبه اسلام آبادتنبور
۲۸	۰.۴۶۴	۰.۰۹۴	۰.۰۸۱	ایزدآباد
۲۹	۰.۴۶۰	۰.۱۳۳	۰.۱۱۳	چاه میل
۳۰	۰.۴۵۳	۰.۱۷۳	۰.۱۴۳	کریم ابادکفه
۳۱	۰.۴۳۸	۰.۱۹۰	۰.۱۴۸	برج اباد
۳۲	۰.۴۳۵	۰.۰۹۴	۰.۰۷۲	تلمبه عمیق طرح عشایری
۳۳	۰.۴۳۴	۰.۱۲۳	۰.۰۹۴	دشت سبز
۳۴	۰.۴۳۴	۰.۱۲۳	۰.۰۹۴	قادرآباد
۳۵	۰.۴۲۳	۰.۲۰۵	۰.۱۵۰	حسن آباد شیخ ها
۳۶	۰.۴۱۹	۰.۱۳۲	۰.۰۹۵	تلمبه اسلام اباد
۳۷	۰.۴۱۸	۰.۲۰۱	۰.۱۴۴	عین البقر
۳۸	۰.۴۱۰	۰.۱۳۰	۰.۰۹۰	ده ترکان
۳۹	۰.۴۰۷	۰.۱۲۳	۰.۰۸۴	چاه تلخچاه نو
۴۰	۰.۴۰۵	۰.۲۰۸	۰.۱۴۱	چاه گبار
۴۱	۰.۳۹۹	۰.۱۲۴	۰.۰۸۲	چاه نزه چاعباسی
۴۲	۰.۳۹۹	۰.۱۲۴	۰.۰۸۲	چاه خشتو
۴۳	۰.۳۹۷	۰.۱۴۳	۰.۰۹۴	محمدآبادمقدسی
۴۴	۰.۳۹۶	۰.۲۱۷	۰.۱۴۲	محمودآبادحسین صفر
۴۵	۰.۳۹۵	۰.۲۱۶	۰.۱۴۱	تلمبه یعقوبی
۴۶	۰.۳۸۸	۰.۲۴۳	۰.۱۵۴	معدن رز (۲)
۴۷	۰.۳۸۸	۰.۲۳۹	۰.۱۵۱	ده قطب الدین
۴۸	۰.۳۸۷	۰.۲۴۰	۰.۱۵۱	محمودآبادشیخ
۴۹	۰.۳۷۹	۰.۲۴۱	۰.۱۴۷	چاه خرگوشی
۵۰	۰.۳۸۷	۰.۲۴۱	۰.۱۴۶	فخرآباد ۲
۵۱	۰.۳۷۷	۰.۲۷۰	۰.۱۶۳	قطبیه
۵۲	۰.۳۷۷	۰.۲۴۲	۰.۱۴۶	مهدی اباد ۳

۵۳	۰.۳۷۵	۰.۱۰۴	۰.۰۶۲	عیش اباد
۵۴	۰.۳۷۰	۰.۱۲۵	۰.۰۷۳	چاه پیر انار
۵۵	۰.۳۶۶	۰.۱۳۹	۰.۰۸۰	حسین ابادباقری
۵۶	۰.۳۶۱	۰.۲۷۳	۰.۱۵۴	اسماعیل اباد
۵۷	۰.۳۵۹	۰.۲۷۹	۰.۱۵۶	چاه تکیو
۵۸	۰.۳۵۸	۰.۲۷۰	۰.۱۵۰	مجیدیه مراد اباد
۵۹	۰.۳۵۵	۰.۱۵۳	۰.۰۸۴	تلمبه عباس اباد
۶۰	۰.۳۵۵	۰.۲۷۱	۰.۱۴۹	صفت اباد
۶۱	۰.۳۵۴	۰.۲۶۳	۰.۱۴۴	چاه نو
۶۲	۰.۳۵۱	۰.۲۷۱	۰.۱۴۶	تلمبه قلی رضایی
۶۳	۰.۳۴۹	۰.۲۶۴	۰.۱۴۱	امیریه (چاه کله بالا)
۶۴	۰.۳۴۵	۰.۲۹۳	۰.۱۵۴	خانمی
۶۵	۰.۳۳۶	۰.۲۹۱	۰.۱۴۷	چاه شیرین
۶۶	۰.۳۳۵	۰.۱۵۶	۰.۳۱۰	علی ابادخواجه
۶۷	۰.۳۲۷	۰.۱۵۶	۰.۳۲۱	حسین ابادشماره ۲
۶۸	۰.۳۲۰	۰.۱۵۰	۰.۳۲۰	محراباد

مأخذ: یافته‌های تحقیق

پس از بررسی‌های صورت گرفته مشخص شد در بخش مرکزی شهرستان سیرجان از نظر ظرفیت کارآفرینی بخش کشاورزی روستاهای شریف‌آباد، کهن شهرعلیا، باسفرجان، فخرآباد ۱، عزت‌آباد، جلال‌آباد، فیروزه، جعفرآباد، حجت‌آباد و چاه باغ حسن بیش‌ترین ظرفیت کارآفرینی را برای کسب و کار در بخش‌های مختلف کشاورزی (زراعی، باغی، دامی، شیلات، صنایع تبدیلی) را دارند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

جدول ۹: موانع و راهکارهای عملی در توسعه کارآفرینی بخش کشاورزی در مناطق روستایی بخش مرکزی سیرجان

Table 9: Obstacles and practical solutions in the development of entrepreneurship in the agricultural sector in the rural areas of the central part of Sirjan

تشریح	ابعاد
- نبود نیروی جوان و با انگیزه در روستاها - عدم رغبت روستائیان میان سال به فراگیری مهارت - پایین بودن سطح سواد برخی روستائیان به علت کهولت سن - دادن روحیه و بالا بردن اعتماد به نفس جوانان در پذیرش ایجاد کسب و کار جدید از طریق ایجاد مراکز مثبت اندیشی - تقویت امید به زندگی و بهره‌مندی از یک زندگی سرشار از شادی و ثروت در ساکنین از طریق ایجاد مراکز مثبت اندیشی - معرفی افراد توانمند از طریق موسسات مردم نهاد به صنایع کشاورزی	موانع و چاش‌ها ظرفیت فردی (حوزه مهارتی) پیشنهادات - راهکارهای عملی
- عدم وجود تجهیزات آموزشی مدرن و بروز - عدم وجود فضای استاندارد آموزشی در روستاها - استفاده از تجارب کارآفرینان محلی - افزایش ارتباط با کارآفرینان موفق - انتقال دانش کارآفرینان موفق منطقه به افراد عادی - برگزاری کلاس‌های آموزشی توسط سازمان فنی و حرفه‌ای در بخش مرکزی ✓ آموزش رشته پسته کاری ✓ آموزش پرورش، بسته بندی، فروش و فراوری گیاهان داروئی ✓ آموزش محصولات و فراوری محصولات دامی ✓ آموزش زعفرانکاری	موانع و چاش‌ها ظرفیت های اجتماعی - فرهنگی (حوزه آموزشی - پژوهشی) پیشنهادات - راهکارهای عملی

✓ آموزش پرورش زنبور عسل		
<ul style="list-style-type: none"> - نامشخص بودن اولویت‌های سرمایه‌گذاری برای کارآفرینان در مناطق روستایی - حمایت مقطعی از ایجاد مشاغل کارآفرینانه - مراحل اداری سخت و فراوان جهت اخذ مجوز تأسیس این مشاغل - عدم نظارت مسئولان بر نحوه استفاده روستاییان از تسهیلات بانکی ارائه شده 	موانع و چالش‌ها	
<ul style="list-style-type: none"> - تدوین برنامه جامع توسعه کارآفرینی برای مناطق روستایی در بخش مرکزی - داشتن ارتباط گسترده مدیران و دهیاران با روستاییان جهت بهره‌مندی از نظرات مردم - آموزش اعضاء شورای اسلامی و دهیاران با روش‌های توسعه کارآفرینی در روستا و برنامه‌ریزی روستایی 	پیشنهادات - راهکارهای عملی	ظرفیت نهادی (حوزه مدیریتی- اجرایی)
<ul style="list-style-type: none"> - امکان سنجی قابلیت‌های سرمایه‌گذاری در منطقه توسط سازمان‌های مربوطه - توزیع بهینه منابع و خدمات دولتی در سطح روستاها - درآمد بسیار پایین خانوارها و نداشتن پس انداز و سرمایه لازم جهت ایجاد کسب و کار 	موانع و چالش‌ها جدید	ظرفیت اقتصادی (حوزه تأمین سرمایه)
<ul style="list-style-type: none"> - نداشتن ضامن برای گرفتن وام - ارائه وام‌های کارآفرینی بدون وثیقه - دادن تخفیف‌های مالیاتی در ایجاد مشاغل جدید در حوزه کشاورزی 	پیشنهادات - راهکارهای عملی	
<ul style="list-style-type: none"> - سنتی بودن روش تولیدات محصولات کشاورزی - ضعف زیر ساخت‌های شبکه‌های اطلاع رسانی در بخش مرکزی - عدم آشنایی لازم ساکنین از فضای مجازی جهت ایجاد کسب و کارهای اینترنتی در حوزه کشاورزی 	موانع و چالش‌ها	ظرفیت زیرساختی (حوزه تحولات فناوری و ارتباطی)
<ul style="list-style-type: none"> - به کارگیری اصول و روش‌های نوین کشاورزی در تولیدات از طریق کارشناسان ترویج - فراهم کردن زمینه برای اتصال به شبکه‌های اطلاع رسانی نظیر اینترنت و ... - ارائه اطلاعات فنی به کارآفرینان از طریق فضای مجازی - استفاده مؤثر از دفاتر ICT برای مشاوره به کارآفرینان و بیکاران 	پیشنهادات - راهکارهای عملی	
<ul style="list-style-type: none"> - عدم وجود بازار رسمی جهت فروش محصولات تولیدی در حوزه کشاورزی - ضعف سیستم حمل و نقل در بازار رسانی محصولات تولیدی در حوزه کشاورزی - قیمت پایین محصولات و خدمات تولیدی در بازار فروش به ویژه برای محصولات کشاورزی 	موانع و چالش‌ها	
<ul style="list-style-type: none"> - واردات انواع محصولاتی که پتانسیل تولید در داخل را دارند، ایجاد کسب و کار جدید را بی‌معنی کرده است. 		ظرفیت اقتصادی (حوزه بازاریابی و صادرات)
<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد بازار رسمی جهت فروش محصولات تولیدی - برگزاری کلاس‌های آموزش بازاریابی اینترنتی (مجازی) - صدور مجوز صادرات محصولات به خارج از کشور در صورت مزاد محصول تولیدی به ویژه برای محصولات کشاورزی (پسته، زعفران، گیاهان دارویی) - جلوگیری از واردات محصولات مشابه - تشکیل شرکت‌های هلدینگ برای فروش محصولات کشاورزی - ثبات در نرخ ارز و جلوگیری از نوسانات قیمت‌ها 	پیشنهادات - راهکارهای عملی	

منابع

Bouzarjmehri, K., Rumiani, A., & Esmaili, A. (2014). Investigation of factors affecting the growth of entrepreneurship in strengthening rural communities in the direction of sustainable development. National conference on the vision of sustainable rural development in the sixth development program of the country, Scientific Association of Geography and Rural Planning Program, University of Tehran. (In Persian)

Chakraborty, D. (2014). Socio-economic determinants of growth of rural entrepreneurship in Saidpur District of Assam- an empirical study. *Journal of Behavioral Economics*, 2(1):26-34.

Eftekhari, A. R., Portaheri, M., Farajzadeh, M., & Heydari Sarban, V. (2018). The role of empowerment in agricultural development (case study: Ardabil province). *human geography researches*, 69(3): 103-87. (In Persian)

Eftekhari, A. R., & Sejasi GHeidari, H. (2010). Rural development with an emphasis on entrepreneurship. Samt Publications. (In Persian)

Farahani, H., & Hajhoseyni, S. (2013). Evaluation of the capacity of rural areas for the development of entrepreneurship and empowerment of villagers (villages of Shal sector of Buin Zahra province. *Rural Research*, 4(4). (In Persian)

Farahani, H., Rasool Yenian, Z., & Sedghi Z. (2014). Factors affecting the growth of entrepreneurship in rural areas (case study: Jaber Ansar village in Abdanan city). *Space Economy and Rural Development*, 3(9). (In Persian)

Fortier, L.M. (2006). Entrepreneurs and Their Social Network: Motivation. Expectations and Outcomes. Ph.D. Dissertation.

Ghanian, M., Khani, F., & Baqaee, L. (2011). Evaluation of entrepreneurial space in rural tourism, case study: Oraman region, *Rural Research Journal*, 2(3): 123-99. (In Persian)

Heaton, J. (2005). Developing Entrepreneurs: An Examination of Systematic Approach's to Entrepreneurial Development for Rural Areas, Illinois Institute for Rural Affairs, *Rural Research Report*.

Heidari Sareban, V. (2012). Prioritizing Major Barriers to Rural Women's Entrepreneurship, Using AHP Method Case study: Ardabil province. *Women's studies (Sociological & Psychological)*, 10(2): 159-177. (In Persian)

Jeanette, S., & Martina, M. N. (2010). Social entrepreneurship among Kenyan farmers. *International Journal of Intercultural Relation*, 34.

Lescevic, M. (2002). Rural Entrepreneurship Success Determinates, Available (online) at: www.kc.frb.org/PUBLICAT/MainStreets/RC03_Dabson.pdf.

Lordkipanidze, M., Brezet, H., & Backman, M. (2005). The Entrepreneurship Factor in Sustainable Tourism Development. *Journal of Cleaner Production*, PP: 787-798.

Maia, L. (2002). Enhancing Entrepreneurship in Rural Tourism for Sustainable Regional Development: The Case of siderostat Region, Sweden: The International Institute for Industrial Environmental economics (IIIEE); International Milo Institute.

Mamouri, G., & Hamed, A. (2007). The role and importance of promoting entrepreneurship in the development of the agricultural sector. *National Conference on Higher Education and Entrepreneurship, Past, Present, Future, Year: 1386 Holding period:1.* (In Persian)

Markman, G. D., & Baron, R. A. (2003). Person-entrepreneurship fit: why some people are more successful as entrepreneurs than others, *Human Resource Management*.

Miraka, M.R. (2000). Agri business & Entrepreneurship. GDC Rural Research Foundation.

Najafi, K., Yakbar, A., Hesam M., & Ashour, H. (2015). Measuring the state of entrepreneurship development in rural areas (case study: Southern Estrabad village in Gorgan province). *Space Economy and Rural Development Quarterly*, 4(10). (In Persian)

Rezvani, M., & Najarzadeh, M. (2008). Investigation and analysis of the entrepreneurship fields of rural people in the development process of rural areas (case study: South Bra an village, Isfahan city). *Entrepreneurship development*, 1(2): 164-5. (In Persian)

Rezaee, B., Naderi, N., & Rostami, S. (2020). Developing a Green Entrepreneurship Model in Agricultural Sector (Case Study: Kermanshah County) *Quarterly Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 9(1):171-191.

Russel, S., & Kerry, K. (2008). Dose school choice increase the rate of youth entrepreneurship? *Economic of Education Review*, 27(4): 429-438.

Safari, A., Akbari, M., & Sadeghi, H. (2016). Analysis of the underlying factors for the creation and growth of rural entrepreneurship in the case of: Dehdaz district in Eizeh city. *Space Economy and Rural Development Quarterly*, 6(2): 118-97. (In Persian)

Samad Aghaei, J. (2003). *Entrepreneurial Organizations*, Higher Education and Research Institute of Management and Planning, second edition, Tehran. (In Persian)

Seydayi, E., & Sadeghi, H. (2014). *Entrepreneurship Development Planning in Rural Areas*, Darkhoin Publications, 1(2). (In Persian)

Sophia, S., Demetrios, P., & Dimitris, S. (2004). Rural Entrepreneurship in Europe. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 10(6): 404-425.